

ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ ΣΑΤΙΡΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ
ΤΟ ΓΟΥΔΙ ΤΟ ΓΟΥΔΟΧΕΡΙ

Του Αιόλου άνοιξε ο ασκός
 κι εκβάλλεται ασμένως
 άθλιος κόσμος γενικός
 κομματικοποιημένος.

Μεγάλη βλέπει εδώ κλοπή
 κι ο έχων μωυπία
 κι ο παντογνώστης ΕΟΠΥΥ
 δεν βλέπει θεραπεία.

Έσπασε το κακό σπιρί
 εντός Ιανουαρίου,
 κι η λοβιτούρα προχωρεί
 του Ταμειευτρίου.

Είναι τα πιο καλά παιδιά
 του κόρου του τιμίου
 όπου κρατούσαν τα κλειδιά
 του προσφιλούς ταμείου.

Χτύπησε εγερτήριο
 μετά τα Θεοφάνεια
 και το Χρηματιστήριο
 βγήκε στην επιφάνεια.

Κι εδώ πολύ καλά παιδιά
 εν άλλους λόγους ήτοι
 σαράντα από την Λιβαδεία
 μαζί με τον Σημίτη.

Χάσαμε κάθε ελπίδα μας
 με κυβερνήτες ψεύτες,
 φάγανε την πατρίδα μας
 αμαρτωλοί και κλέφτες.

Έχουμε 'δει και παραϊδεί
 υπό εθνοκτόνο κρίση,
 και ένα σύγχρονο Γουδί
 ίσως μας συντείσει.

Ο λόγος μου ίσως σκληρός
 εις την παρούσα δίνη.
 Κι είναι κι ο άνωθεν Θεός
 όστις θωρεί και κρίνει...

ΤΑΚΗΣ ΚΟΛΙΑΒΑΣ - ΜΩΛΙΟΤΑΚΗΣ

Η καλλιέργεια και ανάπτυξη της μουσικής στην προπολεμική Λαμία

Προλεγόμενα

Την ιστορία του ανθρώπου συνόδευσαν εδώ και μερικές χιλιάδες χρόνια η μουσική και το τραγούδι (όπως και ο χορός). Αποτέλεσαν μία εξαιρετική μορφή έκφρασης των ανθρώπινων συναισθημάτων, αλλά έχουν και σημαντική πολιτιστική αξία. Από παλιά το τραγούδι βγήκε αβίαστα από γυναίκες και άνδρες στην ώρα της δουλειάς ή της ξεκούρασης, συμβάλλοντας στη σωματική και κυρίως την ψυχική υγεία.

Από τα αρχαιοελληνικά χρόνια συνέβαλλαν στο θέατρο ο λόγος, η μουσική και ο χορός, που διαχωρίστηκαν στα ελληνιστικά χρόνια. Η βυζαντινή μουσική ήταν δημιουργήματα των βυζαντινών χρόνων και υπηρέτησε την εκκλησία, μέχρι σήμερα.

Παράλληλα με την βυζαντινή μουσική αναπτύχθηκε το ελληνικό δημοτικό τραγούδι, που διαδόθηκε με προφορικό τρόπο. Αρχή του δημοτικού τραγουδιού ήταν το ακριτικό τραγούδι (9ο-11ο αι.) και στη συνέχεια έχουμε το κλέφτικο στα χρόνια της τουρκοκρατίας, που κορυφώθηκε στην περίοδο της ελληνικής επανάστασης του 1821. Το δημοτικό τραγούδι χωρίζεται σε στεριανό και σε νησιώτικο.

Στην αλλαγή του αιώνα (αρχές του 20ού αι.) σε αστικά κέντρα με λιμάνια διαμορφώθηκε η αστική λαϊκή μουσική, που ονομάστηκε ρεμπέτικο. Από τη σμυρνέικη σχολή ακολούθησε η πειραιώτικη. Μετεξέλιξη είναι το λαϊκό τραγούδι στα μεταπολεμικά χρόνια (1950-60). Ακολούθησε το έντεχνο τραγούδι.

Η δυτική μουσική ήρθε στην ελεύθερη Ελλάδα μέσω Ιταλίας με την επανησιακή σχολή. Στη μουσική με δυτικοευρωπαϊκό ύφος, που λέγεται και νεοελληνική έντεχνη μουσική (κοσμική μουσική), μετά από διαμάχη προέκυψαν δύο σχολές: η ελληνική εθνική μουσική σχολή (ιδρυτής ο Μανώλης Καλομοίρης) και η σύγχρονη ελληνική μουσική από Έλληνες συνθέτες με διεθνή αναγνώριση (Σκαλκώτσας, Χρήστου, Ξανάκης).

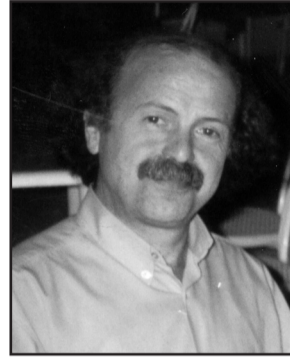
Στην παρούσα εργασία θα εστιαστεί η μουσική καλλιέργεια στη Λαμία μέχρι το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με όσο γίνεται συνοπτικό τρόπο.

1. Προπολεμική Λαμία και δυτική μουσική

Στην ελεύθερη από τους Τούρκους Ελλάδα, το 1830 η δυτική μουσική ήταν σχεδόν άγνωστη στους Έλληνες της ηπειρωτικής χώρας. Η πρώτη διδασκαλία μουσικής έγινε από τον Αθανάσιο Αβραμιάδη στο νεοϊδρυθέν (από τον Ιωάννη Καποδίστρια) ορφανοτροφείο της Αίγινας. Οι Βαυαροί, που ακολούθησαν, προτίμησαν να εισάγουν πλανόδιους θιάσους όπρως για την ψυχαγωγία των ξένων που διέμεναν στην πρωτεύουσα, προκαλώντας συχνά την αντίθεση των Αθηναίων. Το κράτος μιμούμενο τους Επτανήσιους, αλλά παραμελώντας τη μουσική παιδεία, ξόδεψε αφειδώς για τους ιταλικούς οπερατικούς θιάσους μέχρι το 1868. Η λειτουργία των σχολών βυζαντινής μουσικής (1837) και στρατιωτικής μουσικής (1843-55) ήταν βραχύβια.

Μετά το 1870 η δυτική μουσική κερδίζει έδαφος στην Αθήνα, με την ίδρυση του Ωδείου Αθηνών το 1871, όσο και πολλές ιδιωτικές πρωτοβουλίες μέχρι το 1900. Στα πρότυπα της Φιλαρμονικής Εταιρείας Κέρκυρας ιδρύθηκαν η Φιλαρμονική Εταιρεία Αθηνών (1885-1900) και ο Όμιλος Φιλόμουσων (1893-1900). Αντίστοιχα, το 1896, ιδρύθηκε στη Λαμία ο "Μουσικός Σύλλογος Λαμίας". Στους σκοπούς του Συλλόγου ήταν η διδασκαλία (εφόσον δεν υπήρχε Ωδείο) πνευστών και εγχόρδων οργάνων για φιλαρμονική ορχήστρα, που θα έδινε συναυλίες σε δημόσιους χώρους, κ.ά.

Από το 1873 ήρθε στην Αθήνα η οπερέτα από ξένο θίασο. Στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα εμφανίστηκε το κωμειδύλλιο και αντίθεσε το ελληνικό Μελόδρα-

Γράφει ο
 Κων/νος Αθ. Μπαλωμένος
 φυσικός

μα. Εκτιμάται ότι περίπου 1.000 οπερέτες Ελλήνων συνθετών εκτελέστηκαν μεταξύ 1900 και 1940.

Στην Αθήνα η εμφάνιση του Μανώλη Καλομοίρη (1883-1962) με τη γνωστή αντίθεσή του στους επτανήσιους συνθέτες καθιέρωσε (στη συνέχεια) την υποδιαίρεση της ελληνικής κλασικής μουσικής σε τρεις σχολές: (i) την Επτανησιακή, (ii) την Εθνική² (με εκπρόσωπο τον Καλομοίρη και άλλους) και (iii) του μοντερνισμού (μετά το Νίκο Σκαλκώτα).

Στην υπόλοιπη Ελλάδα, φτάνουν με κάποια χρονική καθυστέρηση οι μουσικές επιδράσεις της πρωτεύουσας. Στη Λαμία εμφανίζονται κάποια καφέ-σαντάν ή περνούσαν πλανόδιοι μουσικοί. Ενδεικτικά, οι ξένοι περιηγητές γράφουν σχετικά:

"... Η γενική άποψη της Λαμίας είναι χαριτωμένη, δίνει την αίσθηση της καλής διάθεσης, της άνεσης, μιας χαρούμενης εύκολης ζωής και μεγάλης πίστης για το μέλλον. Στα καφενεία ο κόσμος συζητάει ζωηρά για τα τελευταία πολιτικά γεγονότα πίνοντας με μικρές γουλιές ολόδροσο νερό, ζωντανεμένο με λίγες σταγόνες χιτώτικης ρακής. Το βράδυ η πλατεία Ελευθερίας είναι το σκέκι των περιπλανώμενων και των αργόσχιλων. ... Κατά τις εννέα οι σάλπιγγες της φρουράς παίζουν στους δρόμους το γαλλικό σιωνητήριο... Τρεις πλανόδιοι μουσικοί τραγουδούσαν με τη συνοδεία μιας βαρβαρικής βιόλλας, μελαγχολικά τραγούδια της Μικράς Ασίας, μοναδική ανάμνηση στη μικρή αυτή ευρωπαϊκή πόλη της τούρκικης Ανατολής, που όλο ξεθωριάζει και απομακρύνεται..."

[Γκαστόν Ντεσάν (1861-1931). Πέρασε από τη Λαμία το 1888].

"... Περί Λαμίας έν γνώριζον, ότι είναι - ότι ήτο τουλάχιστον - η πόλις των πυρετών. Και τίποτε άλλο. Την πρωτοείδα νύκτα. Ευτυχώς η πλατεία της, μεγάλη ως του Συντάγματος, με τα κατάφωτα καφενεία της, των οποίων έν ωδικόν ... Η Λαμία έχει δύο πλατείας, μίαν λαϊκήν την κάτω και την άνω ασικήν, όπου δικηγόροι, βουλευταί, έμποροι. Η λαϊκή της Λαμίας πλατεία γεμάτη καφενεία με σφαιριστήρια, οινοπωλεία, μ' εστιατόρια. Εκεί η Βοημή με το παράτονόν της άσμα και το εκκωφαντικόν της τρίχορδον δεν τολμά να προβάλλη. Αλλ' ενθρονίζεται η γλυκεία, η μελαμπή, η μαυρομάτα, η γεμάτη αίσθημα με πόνον και νέρτι Ανατολίτισσα, με τον αμανέν της τον μελωδικόν ...

[Βλάσος Γαβριηλίδης (1848-1920). Πέρασε από τη Λαμία το 1892]

"... Οι Λαμείς διακρίνονται δια το φιλελεύθερον των φρονημάτων. Τον Τρικούπην εξετίμων προσκόνοντας. ... Η Λαμία έχει καφενεία ευπρόσωπα, ως και δύο καφέ-σαντάν, ένθα οι νεαροί χωρικοί των πέριξ και οι χωροφύλακες εντριφώσι εις το άσμα αποτροπαίου ωριμότητας ασιδών ...

[Ανδρέας Καρκαβίτσας (1866-1922). Πέρασε από τη Λαμία το 1896]

"... Αγόρια και κορίτσια φέρνανε βόλτες στην άνω πλατεία αλλιάζοντας κρυφές ματιές κι ακούγοντας τη Φιλαρμονική του Δήμου, που έπαιζε στην εξέδρα τις ωραίες οπερέτες του έρωτα και του γληντιού ..."

[Μπάμπης Κλάρας (1910-1986). Από το βιβλίο του «Ο αδερφός μου ο Άρνης»]

"... Στη μεγάλη αίθουσα του ξενοδοχείου «Ακταίων» γίνονταν συνήθως οι λαμιώτικοι χοροί και τα «Μπαλ ντ' ανφάν». Εκεί τότε-τότε και συναυλίες με περιοδεύοντες καλλιτέχνες του πιάνου και του βιολιού. ..."

[Μπάμπης Κλάρας (1910-1986). Από το βιβλίο του «Η περιπέτεια ενός ανθρώπου του 20ού αι.»]

"... παρακολουθώντας την κίνηση της όμορφης πλατείας Ελευθερίας ... θαυμάζω ζωηρούς πρόσχαρους ανθρώπους, με κασέ τέλειων πρωτευουσιάνων να απολαμβάνουν τους ήχους της μισ Τσάρλεστον από τη μπαντούλα ... με το δραστήριο και γνωστό σε κάθε γνώριμο της τέχνης μας κ. Μαθαρίκο που τη διευθύνει και του τζεντελμαν κ. Κρίτσα που πρωτοστατεί σε κάθε καλλιτεχνική κίνηση του τόπου ..."

[Από την εφ. Η ΕΠΑΡΧΙΑ, 10 Οκτ. 1928, Λαμία]

"... Η Λαμία διαθέτει εκτός από τους τρεις υπαίθριους κινηματογράφους και τον Καραγκιόζη της και εξοχικά κέντρα με μουσική και νούμερα, και δύο ακόμη Μπαρ-Ντάνσιγκ με ξένες και δικές μας αρτίστες, όπου συχνάζουν πολιτισμένοι θαμώνες. ... Υπάρχουν και διανοκτερεύοντα κέντρα για «να σουπάρετε» ..."

[Από την εφ. Η ΕΠΑΡΧΙΑ, 1936, Λαμία]

Το 1909 ήρθε στη Λαμία και εγκαταστάθηκε η δασκάλα πιάνου και ξένων γλωσσών Μαρία Μπερτόγια, που αποτέλεσε την πρωτοπορία για τη διάδοση της δυτικής μουσικής στον τόπο μας. Είχε κάνει στην Ελβετία ολοκληρωμένες σπουδές στη μουσική (πιάνο). Παράλληλα, υπήρχε και η Χορωδία Λαμίας, με μαέστρο το Γιάνκο Καρατζά. Εκλεκτά επώνυμα άτομα της Λαμιακής κοινωνίας τη στελέζωσαν, όπως Βουλιγαράκης, Κατράνης, Σαρατάς, Καραφέρης, κ.ά

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹ Γνώρισε την ακμή της την περίοδο από τον Ιωάννη Δαμασκνό μέχρι τον Ιωάννη Κουκουξέλη.

² Στον εθνικό χαρακτήρα που εισήχθηκε ο Καλομοίρης βασίστηκε επιλεκτικά σε ένα σύνολο από τεχνολογίες (όπως ο νεοκλασικισμός, ο ύστερος ρομαντισμός και ο ιμπρεσιονισμός) αλλά ενσωμάτωσε και στοιχεία της ελληνικής παραδοσιακής μουσικής.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Σαν σήμερα

το 1452... ο Γουτεμβέργιος τυπώνει το πρώτο βιβλίο στην ιστορία, τη Βίβλο.

το 1913... σε κρίση βρίσκονται τα Βαλκάνια, καθώς Τουρκία και βαλκανικοί Σύμμαχοι προχωρούν σε στρατιωτικές προετοιμασίες.

το 1922... η ελληνική Κυβέρνηση αποδέχεται τη συμφωνία της Διάσκεψης των Μουδανιών, με την οποία δίδεται στους Τούρκους και η Ανατολική Θράκη μέχρι τον Έβρο.

το 1922... πεθαίνει ο δημοτικιστής φιλόλογος και συγγραφέας Ιωάννης Ψυχάρης.

το 1929... πεθαίνει ο Οικουμενικός Πατριάρχης Βασίλειος Γ'.

το 1946... 22 ηγέτες των Ναζί κρίνονται ένοχοι για εγκλήματα πολέμου στην περιφέρεια Δίκης της Νυρεμβέργης. Ο Φον Ρίμπεντροπ και ο Γκέρινγκ καταδικάζονται σε θάνατο.

το 1951... αδιέξοδο δημιουργείται από τα αποτελέσματα των εκλογών στην Ελλάδα, αφού δεν επιτρέπουν σε κανένα κόμμα να σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση.

το 1969... η Αθήνα αρχίζει να υδροδοτείται από το Μόρνο.

το 1982... ο Ανδρέας Παπανδρέου εξαγγέλλει μέτρα για τη Δικαιοσύνη, που αφορούν σύλληψη των δικαστών, εθελουσία έξοδο από το Σώμα και νέες προσλήψεις.

το 1988... ο Ανδρέας Παπανδρέου υποβάλλεται σε χειρουργία

ση ανοικτής καρδιάς στο Χέρφιλντ του Λονδίνου.

το 1991... αρχίζει το τελευταίο Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου στη Θεσσαλονίκη, αφού από την επόμενη χρονιά έγινε διεθνές.

το 1991... ο Οικουμενικός Πατριάρχης Δημήτριος παθαίνει έμφραγμα του μυοκαρδίου και νοσηλεύεται σε νοσοκομείο της Κωνσταντινούπολης.

το 1997... κυκλοφορεί το βιβλίο της Δημητράς Λιάνη-Παπανδρέου με τον τίτλο "10 χρόνια και 54 ημέρες", που αναφέρεται στη ζωή της με τον Ανδρέα Παπανδρέου.

το 1999... η 20χρονη σκακίστρια Μαρία Κουβάτσου κατακτά την πρώτη θέση και το χρυσό μετάλλιο στο Παγκόσμιο Πρωτάθλημα Νεανίδων στο Ερεβάν της Αρμενίας σε σύνολο 35 παικτριών.

το 2000... η ελληνική ομάδα του ανασάμπλ με τις Ειρήνη Αϊνδηλή, Εύα Χριστοδούλου, Μαρία Γεωργιάτου, Χαρά Καρυάμη, Κλέλια Πανταζή και Άννα Πολιλάτου, κατακτά το χάλκινο μετάλλιο στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ με 39.285 βαθμούς.

το 2000... η Μιρέλλα Μανιάνι κατακτά το αργυρό μετάλλιο στον ακοντισμό στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Σίδνεϊ με βολή στα 67.51 μέτρα πίσω από τη Νορβηγίδα Τρίν Χατεσταβτ με 68.91 μέτρα.

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

Περατωθεισών όλων των τμημάτων και νομίμων διατυπώσεων της λειτουργίας του Δημοτικού Ωδείου Λαμίας προετοιμάσθη εις την επόμενη των θέσιν να ανακαινισθώσιν μερὸς ἀπαντας τοὺς ἐνδιαφερομένους δι' ἐγνόστον ἕναρξιν τῶν ἐγγραφῶν ἀπὸ 10—12 καὶ 5—7 μ. μ. ἐν τῷ στήματι τοῦ Ωδείου (Πλατεία Λαμίας οἰκία Στυλοδίου). Τὰ μαθήματα θὰ ἀρχίσωσι ἀπὸ τῆς Ὀκτωβρίου ἡμέρας Σάββατον.

Ἐν τῷ Ωδείῳ θὰ διδασκῶσι ἀπαντα τὰ μαθήματα καὶ διαλαμβανόμενα ἐν τῷ ἀπαιτητῷ προγράμματι τοῦ Ἑθνικοῦ Ωδείου καθόσον εἰ μαθηταὶ τοῦ Δημοτικοῦ Ωδείου Λαμίας ἀποφῶσι να ἐπὶ ἀπολύτως προσόντα μετὰ τῶν συνιδέλων των τῶν φοιτητῶν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἑθνικῷ Ωδείῳ.
 ΔΕΙΤΟ ΥΠΡΟΓΩΝΤΑ
 ΤΜΗΜΑΤΑ

- 1) Πιάνον
 - 2) Βιολιόθ
 - 3) Δαϊκά Ὀργανα (μανδολινό-νιθάρια)
 - 4) Ὀρχήστρα
 - 5) Χορωδία
 - 6) Βυζαντινὴ Μουσικὴ
 - 7) Ἀραμαϊτικὴ—Ἀπαγγελία
 - 8) Ἱστορία Μουσικῆς
 - 9) Solfez
 - 10) Ἀρμονία καὶ ἀνώτερο θεωρητικόν
- Ἐγγραφαὶ καὶ πληροφωρία κατ' ἐνάστην.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ ΣΑΤΙΡΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

ΒΙΟΣ ΑΒΙΩΤΟΣ

Είμαστε άνθρωποι με φρόνηση και κρίση
κι ως κοινωνία έχουμε απλωθεί,
δεν έχουμε ως τώρα αγαπήσει
δεν έχουμε ως εδώ αγαπηθεί.

Είμαστε άνθρωποι, ευφάνταστοι εργολάβοι
αγρίμια μιας απείρου ερημιάς
και όποιος τη ζωή τ' άλλου προλάβει
άνευ αντεκδικήσεως καμιάς.

Είμαστε άνθρωποι και δρόμους περπατούμε
εκείθε που οι βοριάδες μας φυσούν
γνωρίζοντας ανθρώπους να μισούμε
μέχρι κι εκείνους που δεν μας μισούν.

Είμαστε άνθρωποι, γνήτορες του κόσμου
διαθέτουμε αισθήματα λεπτά
και με διαθέσεις άθλιου υποκόσμου
του κόσμου αφαιρούμε τα λεφτά.

Από παλιά τα χρήματα και πάντα
ο στόχος απευθείας στο ψιτό
ελάχιστα τ' αργύρια, τριάντα
και με αυτά σταυρώσαν τον Χριστό.

Σύντροφος του ανθρώπου η μαύρη πείνα
και το στομάχι πάντα αδειανό
σ' Ευρώπη Αμερική Ασία Κίνα
ποιος κοιτάζε ποτέ τον διπλανό.

Επάνω μας βαραίνουνε στοιχεία
ποικίλα και κατά το δυνατόν
κι είναι του διπλανού η δυστυχία
κι εμείς οι συγκρινόμενοι μ' αυτόν.

Είμαστε θύματα του βίου του ακόπου
χαθήκαμε μες στην κακοτοπία
κι αυτό που απολείπει του ανθρώπου
αναντιρρήτως είναι η ανθρωπιά...

ΤΑΚΗΣ ΚΟΛΙΑΒΑΣ - ΜΩΛΙΟΤΑΚΗΣ

Σαν σήμερα

331 π.Χ. Ο Μέγας Αλέξανδρος συντρίβει το στρατό του Πέρση Δαρείου Γ' του

Κοδομανού, στην πεδιάδα των Γαυγαμήλων. Με τη νίκη του αυτή, ο μέγας στρατηλάτης ολοκληρώνει την κατάκτηση της περσικής αυτοκρατορίας. Κατά τη διάρκεια της μάχης σκοτώνεται ο Βουκεφάλας, το αγαπημένο του άλογο.

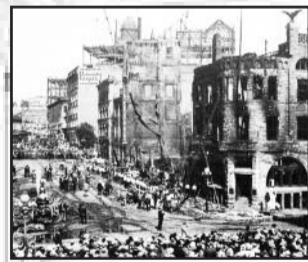
1867 Ο Καρλ Μαρξ εκδίδει το Κεφάλαιο, που αποτελεί την κορωνίδα του έργου του.

1873 Κυκλοφορεί η πρώτη καθημερινή εφημερίδα στην Ελλάδα με τίτλο Η Ε-

φημερίς και εκδότη τον Δημήτριο Κορομηλά.

1910 Έκρηξη βόμβας στο κτίριο της εφημερίδας Los Angeles Times προκαλεί τον θάνατο 21 ανθρώπων. Για το

περιστατικό θα κατηγορηθούν δύο συνδικαλιστές.

1912 Οι Κρήτες βουλευτές γίνονται δεκτοί από την Ελληνική Βουλή, έπειτα από πολυήμερη προσπάθεια να μετασχουν κι αυτοί στις εργασίες της, ώστε να επισπευσθεί η ένωση της νήσου με την Ελλάδα.

1946 Εκδίδεται η απόφαση στη δίκη της Νυρεμβέργης. 12 από τους 22 εξέ-

ντες Ναζί καταδικάζονται σε θάνατο ως εγκληματίες πολέμου.

Η καλλιέργεια και ανάπτυξη της μουσικής στην προπολεμική Λαμία

(Συνέχεια από το χθεσινό μας φύλλο)

Η Χορωδία Λαμίας (1915). Καθιστός είναι ο μάεστρος Γιάγκος Καρατζάς.

Οι εθνικοαπελευθερωτικοί πόλεμοι από το 1912 και μετά ανέτρεψαν τα ωραία σχέδια του Μουσικού Συλλόγου Λαμίας. Είχαν παραγγείλει μουσικά όργανα σε Βοημία και Ιταλία, που τελικά ματαιώθηκαν, λόγω των πολέμων. Η Μικρασιατική Καταστροφή και ο ερχομός των προσφύγων έκλεισαν τη δύσκολη αυτή χρονική περίοδο. Πάντως μόνο η "πάνω πηλατεία", όπως ορίζαν τότε την οικονομικά ανώτερη τάξη της Λαμίας, είχε μουσικά ενδιαφέροντα και έστελνε τα παιδιά (κυρίως τα κορίτσια) να μάθουν πιάνο (στη Μαρία Μπερτόγια). Στα αρχοντικά των πλούσιων μεγαλοκτηματιών όπως του Κωνσταντίνου Τσάλη και του Ηρακλή Τσάλη, κάποιων δικηγόρων (Αλέξ. Πλατή), κ.ά., όπως επίσης στα σαλόνια των καλών ξενοδοχείων τόσο της Λαμίας (Πανελλήνιον, Ακταίον) όσο και της λουτροπόλης Υπάτης (στο Μεσοπόλεμο) υπήρχαν πιάνο και οργανώνονταν μουσικές βραδιές³ (soirées). Είναι προφανές η συνύπαρξη κάποιων κλασικών κομματιών με έντεχνες συνθέσεις της εποχής, που άρεσαν στις κοσμικές συντροφίες.

Δύο σημαντικά άτομα γεννήθηκαν την περίοδο αυτή. Είναι ο Κωνσταντίνος Τρωγαδής (γεν. το 1909) και ο Ντίνος Εγκολφόπουλος (γεν. το 1918). Θα αναφερθεί στη συνέχεια η εξέλιξή τους σε μουσικούς πρωταγωνιστές, τόσο σε ελληνική όσο και σε παγκόσμια κλίμακα.

Η άφιξη, το 1924, από την Αμερική των αδελφών Νίκου και Φάκη Γκόλφη, με κλασικές μουσικές σπουδές στο βιοή και στο πιάνο αντιστοίχως, έδωσαν νέα νουή στα μουσικά πράγματα της Λαμίας. Τον επόμενο χρόνο έγινε ο γάμος του Νίκου Γκόλφη με την Ίβες, κόρη της Μαρίας Μπερτόγια.

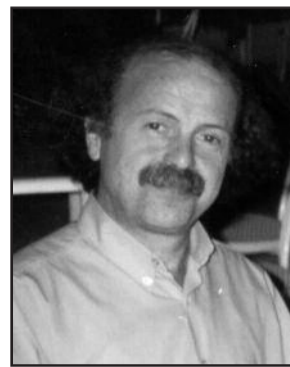
Η συγκατοίκηση των οικογενειών Μπερτόγια και Γκόλφη σε μεγάλο σπίτι, οδήγησε στη δημιουργία ενός Ιδιωτικού Ωδείου (του πρώτου στη Λαμία) για διάφορα κλασικά μουσικά όργανα (πιάνο, βιολί, κιθάρα, κ.ά.). Έτσι άρχισε στον τόπο μας η καλλιέργεια της κλασικής (πρώτα) μουσικής και μετά της έντεχνης, εφόσον στη διάρκεια του Μεσοπολέμου δόθηκαν πολλές συναυλίες από ντόπιους και μετακλητούς περιώνυμους καλλιτέχνες.

Υπήρξε συνεργασία με το Μουσικό Σύλλογο της Λαμίας που, κυρίως στον ετήσιο αποκριάτικο χορό του, που ήταν θεσμός για την "αστική" τάξη (την ελίτ) της πόλης. Παράλληλα με τον ετήσιο αποκριάτικο χορό του εξέδιδε τη 2σέλιδη ή 4σέλιδη σατιρική εφημερίδα "Σπαρμασέτο". Οι ετήσιοι χοροί του Μουσικού Συλλόγου Λαμίας (την περίοδο 1924-1940) δόθηκαν στο "Πανελλήνιον" (στην πλατεία Ελευθερίας) και στο ξενοδοχείο "Ακταίον" (κοντά στο Σιδηροδρομικό Σταθμό Λαμίας). Για την κοσμική Λαμία (την ελίτ ή την "απάνω πηλατεία", όπως την έλεγαν) του Μεσοπολέμου ο χορός αυτός ήταν το σημαντικότερο γεγονός.

Βέβαια η επαγγελματική οργάνωση και στελέχωση του άτυπου Ιδιωτικού Ωδείου Μπερτόγια-Γκόλφη πλεονεκτούσε αριθμητικά και ποιοτικά στις καλλιτεχνικές και κοινωνικές δραστηριότητες. Συμμετείχε δωρεάν σε εκδηλώσεις, περί το 1925, της "Παλαμιακής Ένωσης των Φιλομούσων". Το ίδιο έτος, η "Παλαμιακή Ένωση Φιλομούσων" σε επιστολή της προς τη Μαρία Μπερτόγια τη χαρακτηρίζει ως ευεργέτιδα της πόλης για τη λεπτότητα, την ευγένεια, τη δωρεάν συμμετοχή σε 2 συναυλίες και τις ηθικές βάσεις που παρέχει, παράλληλα με τη διδασκαλία της Γαλλικής και της Μουσικής.

Ορχήστρα μαθητών/τριών του Ωδείου Μπερτόγια - Γκόλφη (εφ. Η ΕΠΑΡΧΙΑ, 25-5-1935, Λαμία)

Γράφει ο
Κων/νος Αθ. Μπαλωμένος
φυσικός

Στο "Πανελλήνιον" της πλατείας Ελευθερίας, στις 23 Μαΐου 1935, το Ωδείο Μπερτόγια-Γκόλφη έδωσε συναυλία⁴ από μαθητές/τριες που φοιτούσαν στα τμήματα πιάνου και βιολιού. Σ' αυτή πλέον των πενήντα εκτελεστών πιάνου και βιολιού, στη σκηνή της αίθουσας του "Πανελλήνιου" (στην πλατεία Ελευθερίας της Λαμίας) για δύο περίπου ώρες ενθουσίασαν το κοινό. Έπαιξαν διάφορα και δύσκολα μουσικά κομμάτια, ακόμα και σόλο εκτελέσεις, εντυπωσιάζοντας με το επίπεδο κατάρτισης.

Την ορχήστρα στελέχωσαν: Βούλα Δημητρίου, Ναυσικά και Κ. Βαλατσός, Ερ. Γκόλφης, Αλκυόνη Μητροπούλου, Αλέκος Παλαμιώτης, Μαρία Γαλέου, Σάσα Αστερίου, Ρίζος Ριζόπουλος, Γεώργιος Μίρκος, Δημ. Παπαντωνίου, Ελένη Γαλέου, Ελένη Κοντογεώργου, Νίκη Λυμπέρη, Λίνα Μιχαηλοπούλου, Ν. Καρυαμπάς, Δήμητρα Γαλέου, Βάσω και Μαίρη Μαχαιρά, Ρίκα Τσουτσουλοπούλου, Γεώργ. Μόσχος, Γεώργιος Γαλέος, Μαίρη Σιταρακά, Κατίνα Γαλέου, Ολυμπία Καρυαμπά, Έλλη Λυμπέρη, Αγγ. Τρεπεκλής, Σάσα Μητροπούλου, Αλίκη Στεφοπούλου, Τερψιθέα Καρυαμπά και Νίτσα Μίρκου.

Τα 1936, μαθητές της Σχολής Παπαρούπα, παρουσίασαν⁵ στο Θέατρο "Πανελλήνιον" της πλατείας Ελευθερίας Λαμίας, οπερέτα με τίτλο «Ο βασιλιάς του Ζαγα-Ζικ», που το 1935 δόθηκε στο θέατρο Κοτοπούλη της Αθήνας από το ελληνογαλλικό Λύκειο Νούσια.

Τον Ιούνιο του 1936 ιδρύθηκε⁶ στην Αταλάντη Μουσικός Σύλλογος, για ανάπτυξη και προαγωγή της μουσικής. Σε ενοικιασμένο οίκημα οργανώθηκε η παράδοση μαθημάτων πιάνου, βιολιού, κ. ά. από έμπειρο δάσκαλο.

Το 1938 ιδρύθηκε στην Αθήνα η Ορχήστρα Ραδιοφωνίας και την επόμενη χρονιά ιδρύθηκε η Εθνική Λυρική Σκηνή, που έως τότε συστεγαζόταν στο Εθνικό Θέατρο. Τα πρώτα χρόνια το ρεπερτόριο της περιλάμβανε κυρίως οπερέτες.

Το ίδιο έτος (1938) η μπάντα της Ε.Ο.Ν.⁷ Λαμίας, με μουσικά όργανα πνευστά και τύμπανα, πήγε στην Αθήνα, όπου εμφανίστηκε στο Ραδιοφωνικό Σταθμό, με μάεστρο τον Ιωάννη Σαρατση.

Επιπλέον το 1938 ιδρύθηκε το Δημοτικό Ωδείο Λαμίας (ως Παράρτημα του Εθνικού Ωδείου Αθηνών) από τη Μαρία Μπερτόγια και το Νίκο Γκόλφη, σε συνεργασία με το Δήμο Λαμίας. Χρησιμοποιήθηκε το κτίριο του Κωνσταντίνου Συνοδινού στην πλατεία Διάκου. Στις τελευταίες πριν τον πόλεμο ετήσιες εξετάσεις⁸ των μαθητών του Δημοτικού Ωδείου Λαμίας, στις αρχές Σεπτεμβρίου 1940, παρουσία του Μανώλη Καλομοίρη και της επιτροπής, με πολλήν κόσμο στο θέατρο "Πανελλήνιον" της πόλης μας, αναδείχθηκε το υψηλό επίπεδο κατάρτισης και προβλήθηκαν τα ταλέντα. Μερικά ονόματα θα αναφερθούν :

στο πιάνο : η Ν. Στεφοπούλου (στη Σονάτα Mozart), η Σ. Αστερίου, Ελ. Πολυμεροπούλου (σε έργα Schubert), Ελ. Δουδουμπούλου, Α. Ποντοκοπούλου, Στεφανίδου, Δροσοπούλου, κ.ά.

στο βιολί : ο Ερ. Γκόλφης, ο Παπαϊωάννου, ο Αλεξάνδρου (εξαιρετα ταλέντα).

τάξη Μονωδίας : ο Ντ. Εγκολφόπουλος, ο Λαναράς, η Παπαδοπούλου (πραγούδησαν με πολύ τέχνη και αίσθημα), η Βαλιμύτου (σε έργα Schubert), η Θ. Χριστίδου, η Μωρίκη και ο Τσιλιμάγκος.. στις κιθάρες : δίδες Μιχαηλοπούλου και Μωρίκη.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

³ Ο Τριαντάφυλλος Σαμαράς (1874-1946), Διευθυντής του Καταστήματος της Εθνικής Τράπεζας στη Λαμία, με τη δραστήρια σύζυγό του Ελένη, οργάνωσαν πολλά τέτοια βραδινά, με παράλληλες φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες στην κατοικία τους (στο σημερινό μέγαρο της Περιφέρειας Στερεάς Ελλάδος, στον α' όροφο), που ανήκε στην Εθνική Τράπεζα. Η Ελένη Σαμαρά ήταν επίσης πρόεδρος του Συλλόγου Κυριών και Δεσποινίδων Λαμίας (την περίοδο 1938-39). Στις μουσικές βραδιές συμμετείχε - μετά από πρόκληση - όλη η τότε ελίτ της πόλης.

⁴ εφ. Η ΕΠΑΡΧΙΑ, φ. 948, σ. 1, 25-5-1935, Λαμία

⁵ εφ. Η ΕΠΑΡΧΙΑ, 25 Μαρτίου 1936, Λαμία.

⁶ Το Δ.Σ. του Μουσικού Συλλόγου συγκρότησαν οι : Κ. Βέλλιος, φαρμακοποιός (πρόεδρος), Β. Ματθαίου, ξυλέμπορος (αντιπρόεδρος), Κ. Καρατζάς, σταθμάρχης ΣΕΚ, Ι. Πολύζος, υπάλληλος, Θ. Κόκινος, καθηγητής, Ν. Αθανασίου, έμπορος και Χρ. Ξενιάς, δικηγόρος. [εφ. Η ΕΠΑΡΧΙΑ, φ. 1096, σ. 4, 20-6-1936, Λαμία]

⁷ Εθνική Οργάνωση Νεολαίας : Κυβερνητική οργάνωση νέων που ιδρύθηκε το 1936 από το καθεστώς Μεταξά. Διαλύθηκε τον Απρίλιο του 1941. Σκοπός ήταν η ανάπτυξη εθνικού φρονήματος, πίστη στη θρησκεία, κοινωνική αλληλεγγύη, κ.ά. Ανέβλησε στη στήριξη του καθεστώτος.

⁸ εφ. Η ΕΠΑΡΧΙΑ, φ. 1451, σ. 4, 8-9-1940, Λαμία.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΙ ΣΑΤΙΡΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ

ΙΚΕΣΙΑ

Εν ουρανοίς Πάτερ ημών
από την χώρα των λυγμών
που μάταια παλεύω.

Θολό το μάτι μου γυρνάω
προς τον γαλάζιο ουρανό
κι ενθέρμως σε ικετεύω.
Έχουμε ως άνθρωποι χαθεί
σ' ένα κατάντημα βαθύ
μεγάλης περιόδου.

Κι άνευ αιτίας κι εκτός νου
ο ένας φταίει τ' αλλουνού
εις εποχήν προόδου.

Πάτερ ημών εν ουρανοίς
τί να σου πρωτοπει κανείς
σ' ετούτη την κραιπάλη.
Έχουμε χάσει το μυαλό
και τρέχουμε παρακαλώ
με αδειανό κεφάλι.

Με την βλακεία πλονγύ,
γιατί εσύ και όχι εγώ
παλεύουμε εσχάτως.

Χρωστάμε, αλλά και μας χρωστά
με τόκο και με ποσοστά
πολλά, το άθλιο κράτος.

Εν ουρανοίς Πάτερ ημών
μας πλήττει η άνοδος τιμών,
βαριά η ανεργία.

Ανάληπτο το καθεστώς
βοηθήσατέ μας, ο Χριστός,
εσύ κι η Παναγία.

Ευλογημένος ο Θεός
και πριν τα πάρει ο λαός
βαρέως στο κρανίο,
θα κουνηθεί ο ουρανός
και θα ορμήσει ο Αυγερινός
στις Γαίας το πορνείο.

Πάτερ ημών εν ουρανοίς
τροπάρια Κασσιανής
κι εδάφια Παραλύτου
διαβάζουμε νυχθημερόν
για 'να καλύτερο παρόν
του σύγχρονου πολίτου.
Θεέ των πάντων αγαθέ
πρωτίστως εν Ελλάδι ελθέ
κι εν πνεύματί σου κοίτα,
μείναμε κι από βλίτα.

Πεθαίνουμε ένα πρωινό
ερχόμεστε στον ουρανό,
μας βλέπετε και τα χάνετε
και βλέπουμε τι κάνετε.

ΤΑΚΗΣ ΚΟΛΙΑΒΑΣ - ΜΩΛΙΟΤΑΚΗΣ

Η καλλιέργεια και ανάπτυξη της μουσικής στην προπολεμική Λαμία

(Συνέχεια από το χθεσινό μας φύλλο)

2. Οι μουσικοί της δημοτικής και λαϊκής μας παράδοσης

Από τα αρχαία χρόνια στην Ελλάδα το πλέον λαϊκό μουσικό όργανο ήταν πνευστό (ο αυλός) γι' αυτό και οι μουσικοί ονομάζονταν αυλητές (ή αυλητρίδες). Παραλλαγές του μέχρι πολλούς αιώνες μετά ήταν η φλογέρα, η τσαμπουκά, η πίπιζα (ή ζουρνάς ή καραμούζα), η τζαμάρα, η γκάντα, κ.ά.

Στα χωριά της ορεινής ζώνης και ιδιαίτερα στην Ευρυτανία, για τα πανηγύρια και τις σημαντικές κοινωνικές εκδηλώσεις ήταν γνωστή η απλή μουσική κομπανία, που ονομαζόταν **Ζυγιά**, δηλ. ένα ζευγάρι αποτελούμενο από ζουρνά και νταούλι. Διαδόθηκε αρκετά από γύφτους του Καρπενησιού. Κάλυπτε τις περιοχές Αγράφων, Κράβαρη, Λιδωρίκι και περιφέρεια της Λαμίας. Ήταν κατάλληλη για υπαίθριους χώρους.

Από το τέλος του 18ου αι. αποτελεί ευρωπαϊκή¹⁵ εφεύρεση το **κλαρίνο** (εξέλιξη του ελληνικού αυλού), το οποίο το έτος 1730 πήρε τη γνωστή σημερινή του μορφή. Στις ορχήστρες όμως άργησε να γίνει αποδεκτό.

Στην Ελλάδα δεν είναι γνωστό ούτε και πώς ήρθε το κλαρίνο, ώστε να συνδεθεί τόσο πολύ με τη δημοτική μας μουσική. Υπάρχουν δύο πιθανές εκδοχές: Σύμφωνα με μια εκδοχή η διάδοσή του οφείλεται στους μουσικούς που υπηρέτησαν σε στρατιωτικές ορχήστρες (μπάντες) του οθωμανικού, αλλή και του ελληνικού στρατού (από Βαυαρούς). Σύμφωνα με μια δεύτερη εκδοχή, η διάδοσή του στον ευρύτερο βαλκανικό χώρο οφείλεται στους περιοδεύοντες τσιγγάνους μουσικούς, οι οποίοι το έφεραν από την Ευρώπη περί τα μέσα του 19ου αιώνα.

Από την Ήπειρο¹⁶ (περιβάλλον του Αλή Πασά) λίγο πριν το 1800, το κλαρίνο πέρασε στη Θεσσαλία, Μακεδονία, Στερεά Ελλάδα, Πελοπόννησο και Θράκη. Στην Αθήνα¹⁷, το κλαρίνο ήταν όχι μόνο άγνωστο και ασύνηθες, αλλά η χρήση του μέχρι το 1925 ήταν απαγορευμένη.

Έτσι οι Ηπειρώτες ήταν οι πρώτοι Έλληνες οργανοπαίχτες στο κλαρίνο, στο οποίο και διέπρεψαν. Μερικά γνωστά (ίσως) επώνυμα, που συνέχισαν και σε επόμενες γενιές είναι: Χαλκιάς, Μπατζής, Ντάλλης, Καψάλης, Μέτσιος, κ.ά.

Στις ηχογραφήσεις για δίσκους φωνογράφου (ή γραμμόφωνου) την περίοδο 1915-1925 πρώτα στην Αμερική¹⁸ έπαιξαν κλαρίνο οι: Νικ. Σουλειμάνης, Νικ. Ρέλλης, Περ. Χαλκιάς, κ.ά.

Την περίοδο 1925-1950 γραμμόφωνησαν σε δίσκους στην Ελλάδα οι: Αναστάσιος Χαλκιάς (1914-1992), Νίκος Καρακώστας, Απόστολος Σταμέλος, Κώστας Γιαούζος, Νίκος Ρέλλης¹⁹ (1892-1969), Γιώργος Αναστόπουλος, Χαράλαμπος Μαργέλης (1895-1954), Βάιος Μαλλιάρης, Παναγιώτης Κοκοντίνης (1918-2000), Βασίλης Σαΐδας (1929-1972), Γιάννης Βασιλόπουλος (1939-2011), κ.ά.

Το παραδοσιακό κλαρίνο στην Ελλάδα είναι σε κλίμακα Ντο, αλλά ευρέως χρησιμοποιείται και το κλαρίνο σε κλίμακα Σι. Οι Έλληνες λαϊκοί οργανοπαίχτες εξέλιξαν την τεχνική του παιξίματος του οργάνου, ώστε σήμερα να έχουν καταλήξει σε έναν χαρακτηριστικό και εύκολα αναγνωρίσιμο ήχο.

Από τη Λαμία, γεωγραφικό κέντρο της Ρούμελης αλλά και εμπορικό της κέντρο, πέρασαν σχεδόν όλα τα μεγάλα ονόματα από μουσικούς και τραγουδιστές της δημοτικής μας μουσικής. Στις αρχές του 20ού αι. ήρθε από τα Τρίκαλα ο Νίκος Καρακώστας. Έμαθε την τέχνη του τσαρουνχοποιού και την άσκησε για κάποια χρόνια στη Λαμία. Όπου όμως κι αν πήγαινε, ό,τι και αν έκανε, είχε το κλαρίνο από κοντά. Ήταν αυτοδίδακτος μουσικός. Ήξερε να παίζει από το 1907. Στη Λαμία έπαιζε στο καφενείο "των Μουσικών" στην πλατεία Λαού.

Το 1927 πέρασε από τη Λαμία, υπηρετώντας τη στρατιωτική θητεία του, ο μεγάλος τραγουδιστής δημοτικών τραγουδιών (και σπουδαίος ψάλτης) Γιώργος Μείντανάς (1909-1999). Έψαλλε πολλές φορές στον Ι. Ν. των Αγίων Θεοδώρων και του άρεσε να τραγουδά τα αγαπημένα του δημοτικά τραγούδια, κυρίως τα κλέφτικα.

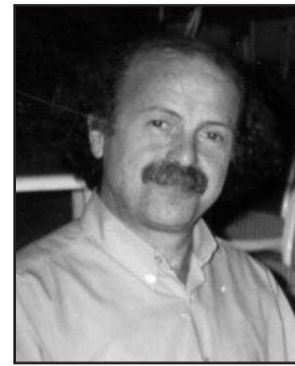
Τη δεκαετία 1930-40 πέρασαν από τη Λαμία όλα τα μεγάλα ονόματα του δημοτικού τραγουδιού, δεξιότεχνες του κλαρίνου - εκτός του Νικ. Καρακώστας - όπως ο Κώστας Γιαούζος, ο Βάιος Μαλλιάρης, ο Θεόδωρος Αγαπητός, Γιώργος Αναστόπουλος, κ.ά. Στο βιοθλί ο Σπύρος Πλατανιάς από τη Μακράκωμη, από οικογένεια μουσικών. Στο λαούτο πιο γνωστός ήταν ο Απόστολος Κλαπαδώρας.

Το 1934 ο Νικόλαος Καρακώστας έφυγε και πήγε στην Αθήνα. Έπαιζε στο κέντρο "Ο Έλατος" (πλατεία Λαυρίου) και σε πολλά τραγούδια που κυκλοφόρησαν σε δίσκους γραμμόφωνου. Το ίδιο έτος ήρθε στη Λαμία ο καλλιτέχνης Δήμος Χολέβας²⁰, τραγουδιστής δημοτικών τραγουδιών. Καταγόταν από το Μαυρολιθάρι.

Το 1933 στο καφενείο ΗΒΗ των Αφών Βουίληγαρη στην πλατεία Ελευθερίας λειτουργούσε ραδιόφωνο²¹ (το εγκατέστησε ο Αθαν. Γιαννούκος) και κάθε μέρα έπαιζε μουσική.

Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή Λαμίας 80 οικογένειες αστικών κυρίως προσφύγων, που προήλθαν από την ευρύτερη περιοχή της Σμύρνης και 30 οικογένειες αγροτών προσφύγων από διάφορα μέρη της Μ. Ασίας. Δημιούργησαν τους οικισμούς της Νέας Μαγνησίας και Μεγάλης Βρύσης αντίστοιχα. Η αποκατάσταση αυτών από το κράτος καθυστέρησε πολύ και ολοκληρώθηκε στα μεταπολεμικά χρόνια. Σε κοινωνικές εκδηλώσεις (γάμους, πανηγύρια, κλπ.) έφεραν τα δικά τους μουσικά ακούσματα με βάση το βιοθλί και τα σαντούρι και τα λαϊκά τραγούδια. Δεν μου είναι γνωστό²² κάποιο άτομο, που να ασχολήθηκε επαγγελματικά με το παραδοσιακό λαϊκό τραγούδι και να διέπρεψε στα μεταπολεμικά χρόνια.

Από τη Φθιώτιδα προήλθαν ή πέρασαν σημαντικά ονόματα που διέπρεψαν στο κλαρίνο, όπως ο Κώστας Γιαούζος, Γιώργος Αναστόπουλος, Θεόδωρος Αγαπητός, Νικόλαος Καρακώστας, Βάιος Μαλλιάρης και άλλοι. Επίσης πέρασαν οι σπουδαίοι τραγουδιστές Γιώργος Παπασιδέρης και Γιώργος Μείντανάς (και πολλοί άλλοι).

Γράφει ο
Κων/νος Αθ. Μπαλωμένος
φυσικός

Επιλεκτικά για μερικούς απ' αυτούς θα δοθούν σύντομα βιογραφικά για την παρουσίασή τους:

Κώστας Γιαούζος (1896-1957): Γεννήθηκε στο Μαρτίνο το 1896. Ασχολήθηκε από μικρός με το κλαρίνο και σχετικά νωρίς κατάφερε να κάνει "μεγάλο όνομα". Σε αυτό λένε ότι βοήθησε και ο κουνιάδος του, ο Αργύρης Πασάλλας από το Μάζι που του είχε δώσει τα "τσακίσματα" στο κλαρίνο.

Ο Κώστας Γιαούζος, ήταν από τους λίγους που έπαιζε τις εισαγωγές όλων των κλέφτικων τραγουδιών και από αυτόν τις έμαθαν οι νεότεροι καθώς και ο γιος του Γιώργος Γιαούζος, που κι αυτός έ-

παιζε πολύ καλό κλαρίνο. Όταν έπαιζε το «Νάσαν τα νιάτα δυο φορές» τα «τσακίσματα» και τα δάχτυλα του Γιαούζου ήταν μοναδικά, έπαιζε με τα «δάχτυλα στον αέρα» λέγανε.

Ο Γιαούζος συνεργάστηκε δισκογραφικά με τον Γιώργο Παπασιδέρη και με τον Νίκο Καρακώστα σχημάτισαν το καλύτερο δίδυμο κλαρίνων που πέρασε από το ιστορικό κέντρο «Έλατος»²³.

Οι ωραιότερες εκτελέσεις του ήταν στα τραγούδια: «Νάσαν τα νιάτα δυο φορές» (μάλιστα στο τραγούδι αυτό φωνάζει ο Παπασιδέρης «Γεια σου Γιαούζο μου, γεια σου Κώστα θάνατε!»), «Καινούργια λόγια μου 'ρθανε» και «Παπάκι πάει στην ποταμιά» που ερμηνεύει ο Γιώργος Παπασιδέρης.

Θεωρείται ως ο καλύτερος οργανοπαίχτης του κλαρίνου στην ιστορία της Ελληνικής Μουσικής Παράδοσης. Πέθανε το 1957.

Γιώργος Αναστόπουλος (1904-): Ονομαστός λαϊκός οργανοπαίχτης του κλαρίνου από την Αρκίτσα Φθιώτιδος. Γεννήθηκε το 1904. Το 1919 πρωτάρχισε κλαρίνο (ήλα μπεμόλι) και το έπαιζε με τις τρύπες (χωρίς να χρησιμοποιεί τα κλειδιά) γιατί προηγουμένως έπαιζε φλογέρα!... Κατόπιν ένας γύφτος ονόματι Κολοκύθας του έδωσε στις Λειβαδιές το όργανο με κλειδιά. Εργάστηκε στην Αθήνα σε όλα τα γνωστά "στέκια" της δημοτικής μουσικής και συνεργάστηκε με όλους τους μεγάλους του είδους. Η περίοδος της ακμής του ήταν η 20ετία 1950-1970.

Θεόδωρος Αγαπητός (1910-1994): Γεννήθηκε στην Αγία Ευθυμία Φωκίδας. Ο πατέρας του ήταν μουσικός και έτσι κι αυτός ασχολήθηκε με το κλαρίνο πολύ μικρός. Στα 16 χρόνια πήγε στην Αθήνα και ανέπτυξε το ταλέντο του δίπλα σε μεγάλους μουσικούς. Το 1935 εργάστηκε στον «Έλατος» με τον Νίκο Καρακώστα.

Αργότερα ηχογράφησε κάποια τραγούδια στην Αμερική. Έχει γραμμοφωνήσει τραγούδια με τη Ρόζα Εσκεναζί, το Γιώργο Παπασιδέρη, το Μήτσο Αραπάκη, το Σέμψη, τον Ογδοστάκη, κ.ά. Μεταπολεμικά εγκαταστάθηκε στην Ιτέα όπου έκανε οικογένεια, συνεχίζοντας την ενασχόλησή του με το κλαρίνο στα πανηγύρια της περιοχής, μέχρι το 1980 που αποσύρθηκε.

Πέθανε το 1994 στην Ιτέα. Στην κηδεία του, τον επικήδειο έψαλλε ο στενός του φίλος και συνεργάτης - μεγάλος ψάλτης - Γιώργος Μείντανάς.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

¹⁵ Ως εφευρέτης του κλαρίνου φέρεται ο Γερμανός Ιωάννης Χριστόφορος Ντέννερ από τη Νυρεμβέργη. Είναι εξέλιξη του γαλλικού πνευστού οργάνου chalumeau (που σημαίνει κήλιμος), στο οποίο σταδιακά προστέθηκαν μια σειρά από κλειδιά. Συμπληρώθηκε από τους Στάντλερ, Μύλλερ και το Γάλλο Κλοζέ (1730) και κατέληξε στο σημερινό ωραίο όργανο.

¹⁶ Οι άριστοι και μεγάλοι εμπορικοί συναλλαγές που είχε ο Αλή Πασάς με την Ευρώπη (Γαλλία, Αγγλία, Γερμανία, Αυστρία) εδραίωνουν την άποψη ότι η Ήπειρος ήταν πρωτοπόρος στην εισαγωγή του κλαρίνου.

¹⁷ Σύμφωνα με τις αξιολογές έρευνες επί του κλαρίνου της συγγραφέως Δέσποινας Μαζαράκη.

¹⁸ Η ανακάλυψη του γραμμόφωνου ή φωνογράφου έγινε από τον Αμερικανό Thomas Edison το 1877.

¹⁹ Από το Χελμό που έπαιζε φλογέρα, το 1907 πήγε στην Αμερική, όπου έμαθε να παίζει κλαρίνο. Σπούδασε στο κονσερβατόριο της Νέας Υόρκης για 4 χρόνια, με Ούγγρο δάσκαλο. Γύρισε στην Ελλάδα το 1925. Έπαιζε πολλά τραγούδια. Έκανε και δικές του συνθέσεις. Το μουσικό σήμα του ΕΙΡ από το 1936 (με κουδούνια και φλάουτο) είναι δικό του έργο.

²⁰ Διαφώνηζε τα τραγούδια του σε δίσκους 78 στροφ. "Το δράμα της Λαμίας" και "Τέσσερα χρόνια σ' αγαπώ Στυλιδιώτισσα".

²¹ εφ. Η ΕΠΑΡΧΙΑ, φ. 660, σ. 4, 18-5-1933, Λαμία.

²² Δέχομαι ευχαρίστως όποια σχετική πληροφορία θα εμπλουτίζε αυτό το θέμα (Κ. Α. Μ.).

²³ Κοσμικό κέντρο με δημοτική και παραδοσιακή μουσική στην Αθήνα. Βρίσκεται στην πλατεία Λαυρίου (οδός Γ' Σεπτεμβρίου 16) και λειτουργεί από το 1918 (δηλ. για 96 χρόνια). Από το πάλο που πέρασαν όλοι οι σπουδαίοι καλλιτέχνες του είδους: Ν. Καρακώστας, Β. Σούκας, Κ. Γιαούζος, Γ. Μείντανάς, Γ. Μνητάκη, Ρ. Εσκεναζί, κ.ά.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Σαν σήμερα

1675 700 Μανιάτες αναχωρούν και εγκαθίστανται στην Κορσική. Αργότερα θα ακολουθήσουν κι άλλοι. Από τότε, το ελληνικό στοιχείο έπαιξε σημαντικό ρόλο στην ιστορία του νησιού.

1866 Θεμελιώνεται το Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών.

1878 Υπογράφεται η Συνθήκη της Χαλέπας μεταξύ Κρητών επαναστατών και Τούρκων, με την οποία οι Κρήτες αποκτούν τα πρώτα επίσημα προνόμια αυτοδιοική-

σεως.

1908 Ο Λέων Τρότσκι κυκλοφορεί στη Βιέννη την εβδομαδιαία εφημερίδα Πράβντα, όργανο των εξόριστων ρώσων κομμουνιστών.

1926 Ανοίγει τις πύλες της η πρώτη Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης. Το 1977 θα μετονομαστεί σε HELLEXPO.

1945 Ο Ελβίς Πρίσλεϊ παίρνει μέρος σε διαγωνισμό ταλέντων, σε ηλικία 10 ετών, κάνοντας την πρώτη δημόσια εμφάνισή του. Καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση και λαμβάνει ως έπαθλο 5 δολάρια.

σηματα. Μετά τη Μικρασιατική καταστροφή ήρθαν και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή Λαμίας 80 οικογένειες αστικών κυρίως προσφύγων, που προήλθαν από την ευρύτερη περιοχή της Σμύρνης και 30 οικογένειες αγροτών προσφύγων από διάφορα μέρη της Μ. Ασίας. Δημιούργησαν τους οικισμούς της Νέας Μαγνησίας και Μεγάλης Βρύσης αντίστοιχα. Η αποκατάσταση αυτών από το κράτος καθυστέρησε πολύ και ολοκληρώθηκε στα μεταπολεμικά χρόνια. Σε κοινωνικές εκδηλώσεις (γάμους, πανηγύρια, κλπ.) έφεραν τα δικά τους μουσικά ακούσματα με βάση το βιοθλί και τα σαντούρι και τα λαϊκά τραγούδια. Δεν μου είναι γνωστό κάποιο άτομο, που να ασχολήθηκε επαγγελματικά με το παραδοσιακό λαϊκό τραγούδι και να διέπρεψε στα μεταπολεμικά χρόνια.

(Συνέχεια από το χθεσινό μας φύλλο)

Νικόλαος Καρακώστας (1881-1954) : Γεννήθηκε στην Κρανιά Καλαμπάκας ή στον Κλεινοβό, στην περιοχή Ασπροποτάμου του νομού Τρικάλων, το 1881 ή 1885. Ο πατέρας του έπαιζε βιολί στα πανηγύρια. Στην αρχή είχε μια φλογέρα. Έμαθε την τέχνη του τσαρουχοποιού και την άσκησε για κάποια χρόνια στη Λαμία. Όπου όμως κι αν πήγαινε, ό,τι και αν έκανε, είχε το κληρίνο από κοντά. Ήταν αυτοδίδακτος μουσικός. Ήξερε να παίζει από το 1907. Στη Λαμία έπαιζε στο καφενείο των Μουσικών στην πλατεία Λαού.

Νικ. Καρακώστας (1948)

Από το 1934 έπαιζε στην Αθήνα (κέντρο "Ο Έλατος") και σημείωσε μεγάλες επιτυχίες, παρότι τότε το κληρίνο δεν είχε πάρει ακόμα ως δημοτικό όργανο την κορυφαία μετέπειτα θέση του. Έχει επίσης παίξει σε πολλούς δίσκους της Γεωργίας Μπτιδάκη, της Ρίτας Αμπατζή, του Γιώργου Παπασιδέρη, του Ρούκουνα, κ.ά.

Δίδαξε σε πολλούς το κληρίνο. Πέθανε το 1955, σε ηλικία 73 ετών, παίζοντας στο κέντρο "Έλατος" στην οδό 3ης Σεπτεμβρίου της Αθήνας.

Βάιος Μαλλιάρης (1907-1988): Γεννήθηκε στον Πυργετό Λάρισας. Τα πρώτα μαθήματα κληρίνου τα παίρνει από δυο «Τουρκόγυφτους», τον Τζαμαλή και Χαλιμαπά που είχαν ξεμείνει στον Πυργετό. Πήγαινε κοντά σ αυτούς και παρακολουθούσε τα «πατήματά» τους. Στα πρώτα του βήματα συνεργάστηκε με οργανοπαίχτες της περιοχής.

Βάιος Μαλλιάρης (τέλη 10ετίας του '40)

Σε ηλικία 26 χρόνων, το 1933, ηχογράφησε τα πρώτα του τραγούδια "Τ' Αρβανιτοβλάχικο" και την "Ιτιά", κάνοντας την αρχή μιας λαμπρής πορείας που συνεχίστηκε για 45 περίπου χρόνια. Ηχογράφησε σε δίσκους γκαραγκούνικα, βλάχικα, σαρακατσάνικα, νησιώτικα, μακεδονικά και ρουμειλιώτικα τραγούδια εκτελεσμένα όμως με το δικό του ξεχωριστό τρόπο. Υπάρχουν τρεις χιλιάδες δίσκοι περίπου, αριθμός εκπληκτικός!

Συνεργάστηκε με πολύ γνωστά ονόματα μουσικών απ' όλη την Ελλάδα. Έκανε ταξίδια στο εξωτερικό, όπως στον Καναδά και την Αυστραλία.

Πέθανε την πρωτοχρονιά του 1988.

Γιώργος Παπασιδέρης (1902-1977): Γεννήθηκε στη Σαλαμίνα (14-9-1902). Έκανε πολλές δουλειές (αγρότης, ναύτης, παραγωγέας). Μεσολάβησε ο ντόπιος επαγγελματίας λαουτιέρης Σιδέρης Αδριανός και το 1928 ηχογράφησε στην «Columbia» το πρώτο του τραγούδι (έναν αμανέ). Ο δίσκος κυκλοφόρησε στην Ελλάδα το 1929 (δεν υπήρχε τότε εργοστάσιο παραγωγής δίσκων στην Ελλάδα). Από τότε μέχρι το 1972 τραγούδησε πλήθος τραγουδιών σε δίσκους. Οι ερμηνείες του στα δημοτικά τραγούδια είναι ανεπαλήθηντες.

Γιώργος Παπασιδέρης

Στη διάρκεια της καριέρας του, πήγε σε κάθε γωνιά της Κεντρικής Ελλάδας από Ήπειρο, Θεσσαλία, Ρούμελη, Εύβοια, Αττική, Πελοπόννησο και σε αρκετά νησιά. Το 1972 πήγε στο Σικάγο της Αμερικής για ένα μήνα.

Το Νοέμβριο του 1940 ο Γιώργος Παπασιδέρης, συνέβαλε κι αυτός στην εμπύχωση του Ελληνικού στρατού, που πολεμούσε στην Αλβανία γράφοντας τραγούδια, όσο και στη διάρκεια της Κατοχής. Για τα τραγούδια αυτά τον κατάτρεχαν οι Ιταλοί. Αργότερα, το 1947, τα ηχογράφησε σε δίσκους. Κάποια στιγμή συναντήθηκε με τη Σοφία Βέμπο και συζήτησαν για τη φυγή τους στην Αίγυπτο. Η Βέμπο έφυγε, ο Παπασιδέρης έμεινε. Οι Ιταλοί τον είχαν στο μάτι και ένα βράδυ τον ξυλοκόπησαν άγρια. Αυτή την περίοδο τραγουδούσε στο κέντρο «Έλατος» στην Ομόνοια.

Κατά τη διάρκεια της καριέρας του συνεργάστηκε με άριστους σοπλίστες, στο κληρίνο, στο βιολί, λαούτο, ούτι, σαντούρι, λύρα και κανονάκι. Επίσης συνεργάστηκε με σπουδαίους τραγουδιστές.

Μέχρι τα τελευταία του τραγούδια με την αναλλοίωτη εξίσωση φωνή του, σε πανηγύρια. Γύρισε όλη την Ελλάδα. Πέθανε στη Σαλαμίνα το 1977, από ανακοπή σε ηλικία 75 ετών.

Γιώργος Μείντανάς (1909-1999) : Από το Θούριο Βοιωτίας. Με κλίση στη μουσική από μικρή ηλικία, έμαθε βυζαντινή μουσική από 15 χρονών. Από το 1931 τραγούδησε σε πανηγύρι παράλληλα με τη ψαλτική. Συνεργάστηκε με μεγάλους μουσικούς. Το 1934 ηχογράφησε²⁴ 2 δίσκους. Το 1959 πήγε στην Αμερική με τους Γ. Ανεστόπουλο και Βασ. Σαλέα. Το 1970 επέστρεψε στον Ορχομενό. Συνεργάστηκε με μεγάλους μουσικούς όπως ο Γιώργος Μιχαηλόπουλος, ο Γιώργος Κόρος, η Τασία Βέρρα και πάρα πολλοί άλλοι νεότεροι γενιάς. Τραγούδησε σε πανηγύρια σε γάμους, σε διάφορα κέντρα, και για ένα μεγάλο διάστημα στον "ΕΛΑΤΟ" στην πλατεία Λαυρίου.

Ο Γ. Μείντανάς στις ΗΠΑ

Ο Γιώργος Μείντανάς πέθανε στις 22 Μαΐου του 1999 στο σπίτι του στον Ορχομενό.

3. Χορευτική μουσική στο Μεσοπόλεμο

Ο χορός είναι ένα είδος τέχνης, που συνδέεται με την ανθρώπινη κίνηση. Χρησιμοποιείται ως μορφή έκφρασης και παρουσιάζεται ως κοινωνική, πνευματική ή ρυθμική απόδοση του σώματος. Η χορογραφία είναι η τέχνη της παραγωγής των χορών.

Η καλλιέργεια και ανάπτυξη της μουσικής στην προπολεμική Λαμία

Βέβαια ο χορός ήταν και παραμένει ένα σημαντικό μέρος τελετών, τελετουργικών, εορτασμών και ψυχαγωγίας από τη γέννηση των πρώτων ανθρώπινων πολιτισμών. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι ο χορός είναι δώρο των θεών προς τον άνθρωπο.

Για τη Λαμία της περιόδου που αναφερόμαστε, δεν μπορούμε να μιλήσουμε για κλασικό χορό (μπαλέτο). Ούτε βέβαια για χορούς λάλιν, εφόσον αυτοί προήλθαν από την αμερικανική ήπειρο και ωκεάνια νησιά και αναπτύχθηκαν μετά το 1940.

Ο άνθρωπος που δίδαξε χορό στη Λαμία ήταν ο Αθανάσιος Τσακνιάς. Οι χοροί ήταν δημοτικοί και ευρωπαϊκοί. Στους ευρωπαϊκούς κυριαρχούσαν κατά την προπολεμική περίοδο : Το βαλς (παραλλαγή παραδοσιακού χορού της Αυστρίας, από το 19ο αι.), η πόλκα (που είχε βήματα από το βαλς), το ταγκό (χορός της Αργεντινής από τις αρχές του 20ού αι.), το φοξ (από το όνομα του δημιουργού του ηθοποιού και χορευτή Arthur Fox) με παραλλαγές το φοξ-τροτ (από το 1914, που είναι παρόμοιο με το βαλς και στη δεκαετία του '30 απέκτησε μεγάλη δημοτικότητα) και το φοξ-σλόου (από το 1920 που είναι απλός χορός), το τσάρλεστον (από το ομώνυμο λιμάνι της Νότιας Απολλίνιας, σε μελωδία του J. Johnson από το 1923) και το κουϊκ-στεπ (από τη δεκαετία του '20, που συνδυάζει στοιχεία από το φοξ-τροτ και το τσάρλεστον).

Ακολουθεί ένα σύντομο βιογραφικό ενός ανθρώπου που έμαθε χορό στους Λαμιώτες (δεν ήταν μουσικός, αλλά χοροδιδάσκαλος):

Αθανάσιος Σπυρ. Τσακνιάς (1900-1948) : Χαρισματικός άνθρωπος. Γεννημένος στη Λαμία με καλλιτεχνικές ευαισθησίες, πήγε στο Παρίσι, όπου διδάχτηκε ορθοφωνία, σύγχρονο χορό και σαβουάρ βιβρ. Επιστρέφοντας στην Αθήνα άνοιξε μουσικοχορευτικό Κέντρο, που κάλυπτε τις απαιτήσεις της υψηλής κοινωνίας της. Η προσωπικότητά του, οι σημαντικές γνωριμίες του με σπουδαία μουσικά ονόματα της εποχής (Αττίκ, κ.ά.) και οι ικανότητές του τον ανέδειξαν σε χοροδιδάσκαλο του τότε παλατιού.

Στα μέσα της δεκαετίας του '30 εγκαταστάθηκε στη Λαμία, ιδρύοντας την περίφημη «Μπουάτ Τσακνιάς» στην οδό Βύρωνος 4. Στο χώρο αυτό, τις ώρες της ημέρας²⁵ λειτουργούσε χοροδιδασκαλείο, γίνονταν επιδείξεις και αγώνες χορού, ενώ τη νύχτα λειτουργούσε ως κοσμικό κέντρο. Ορισμένες ημέρες, συνήθως τις Κυριακές (τις ονόμαζε «ζουρ φιξ») ήταν κλεισμένες για διασκέδαση από μια κατηγορία (επαγγελματική ομάδα) πολιτών, όπως π.χ. μια μέρα οι γιατροί, μια άλλη οι δικηγόροι, κλπ. Εκεί, συμπολίτες μας, έμαθαν να χορεύουν παραδοσιακούς χορούς, αλλά κυρίως τους τότε μοντέρνους ευρωπαϊκούς χορούς (ταγκό, βαλς, φοξ, φοξ-τροτ, φοξ σλόου, τσάρλεστον, κ.ά.).

Ο Αθαν. Τσακνιάς δεν παντρεύτηκε. Πέθανε το 1948, στην πρώιμη ηλικία των 48 ετών.

4. Μουσικοί - Οργανοπαίχτες που έζησαν στη Λαμία

Στο εξωκλήσι της Αγίας Παρασκευής Ταράτσας Λαμίας υπάρχει μια εικόνα της Αγίας Παρασκευής, που είναι δωρεά των Μουσικών Λαμίας. Αναγράφονται τα ονόματά:

Αρχιμουσικός Αθανάσιος Ζαχαρόπουλος. Μουσικοί Πέτρος Αθανασίου, Αγάθων Καρανάσιος, Στυλιανός Κοκκάλης, Σταύρος Μπουκοβάλης, Γιώργος Σάμιος. Αθανάσιος Κληπαμασιώτης, Αριστείδης Παπαδημητρίου, Χρήστος Καθολογιάννης, Νέστορ Δαϊτσιώτης. Δημήτριος Ανδρέου, Ιωάννης Δημήτριου, Απόστολος Κορδάτος, Ιωάννης Κουκουβίνος, Ιωάννης Καλογερόπουλος, Ευάγγελος Μίχος, Σταύρος Γαλιρόπουλος, Νικόλαος Καρανάσιος.

Από τα Βιβλία των παλαιότερων Ιερών Ναών της Λαμίας, μετά από έρευνα, προέκυψαν 11 ονόματα από τα οποία τα 5 δηλώθηκαν ως μουσικοί και τα υπόλοιπα 6 ως οργανοπαίχτες.

Από τους μουσικούς οι Αγάθων Καρανάσιος, Ιωάννης και Στυλιανός Κοκκάλης κατάγονταν από τη Χαλκίδα. Για τους άλλους 2 δηλώθηκε η Λαμία ως τόπος καταγωγής. Ήταν τραγουδιστές και μέλη ορχηστρών ή φωνητικών συνόλων. Ήταν όλοι έγγαμοι, εκτός του Ιωάν. Κοκκάλη. Ο **Αγάθων Καρανάσιος**, ήταν πρώην χωροφύλακας από τη Χαλκίδα. Έγινε και μουσικός και αποτέλεσε ένα από τα βασικά στελέχη του Μουσικού Συλλόγου Λαμίας.

Περισσότερα στοιχεία γι' αυτούς δίνονται στον επόμενο πίνακα :

μουσικοί				
a/a	Όνοματεπώνυμο	έτη	Ηλικία	E / A
1	Σάμιος Γεώργιος (Π)	1847-1917	70	E
2	Καρανάσιος Αγάθων (Π)	1856-1922	66	E
3	Κοκκάλης Ιωάν. (Π)	1870-1930	60	A
4	Κοκκάλης Στυλιανός Ν. (Π)	1871-1928	57	E
5	Καργιωτάκης Νικόλ. (Π)	1873-1918	45	E

Οι περισσότεροι οργανοπαίχτες δεν προέρχονταν από τη Λαμία. Ήρθαν από άλλα μέρη, έζησαν και τελετέστησαν εδώ. Για τους περισσότερους δεν είναι γνωστή η οικογενειακή τους κατάσταση.

Περισσότερα στοιχεία γι' αυτούς δίνονται στον επόμενο πίνακα:

οργανοπαίχτες				
a/a	Όνοματεπώνυμο	έτη	ηλικία	καταγωγή
1	Παναγιωτόπουλος Κωνστ. Δημ. (Ε)	1847-1935	88	Λαμία
2	Μπουλωτής Παναγ. (Θ)	1865-1943	78	Σκριπού
3	Γκάνιος Βασίλειος (Π)	1869-1934	65	Πρέβεζα
4	Λαβίδας Γεώργιος Μ. (Θ)	1879-1934	55	Τρικάλα
5	Γιαννιόπουλος Βασίλειος (Δ)	1888-1958	70	Λαμία
6	Λαΐνας Γεώργιος Ν. (Θ)	1899-1934	35	Στυλίδα

Σημείωση : Οι ενορίες των Ι.Ν. όπου διέμεναν είναι σημειωμένες στο τέλος του ονόματός τους. Έτσι έχουμε Θ = Άγιος Θεόδωρος, Ν = Άγιος Νικόλαος, Π = Παναγία Δέσποινα, Ε = Ευαγγελίστρια και Δ = Άγιος Δημήτριος.

5. Ιεροψάλτες

Είναι ένα ιδιαίτερο λειτουργήμα, που απαιτεί ήθος, ευσυνειδησία, ευαισθησία και συνέπεια. Οι ιεροψάλτες πρέπει να διαθέτουν το φυσικό ταλέντο της φωνής, αλλά και την καλλιέργεια με την καλή γνώση της βυζαντινής μουσικής. Επιπλέον χρειάζεται γνώση των τυπικών διατάξεων στις διάφορες Ακολουθίες. Πρέπει να έχουν ανάλογη μόρφωση ώστε να αντιλαμβάνονται το νόημα των Ύμνων που ψάλλουν, τους βοηθούν να αποδίδουν τα κείμενα "κατ' έννοιαν", ώστε να γίνονται κατανοητοί από το εκκλησίασμα. Συνοπτικά είναι τρία τα στοιχεία του καλού ιεροψάλτη : η αγάπη στα θεία, η καλλιφωνία και η γνώση της βυζαντινής μουσικής.

Οι ιεροψάλτες έχουν ως προστάτη τους τον Όσιο Ιωάννη τον Κουκουζέλη, που η μνήμη του τιμάται την 1η Οκτωβρίου.

Οι καλοί ψάλτες ήταν και εξαιρετικοί τραγουδιστές των δημοτικών μας τραγουδιών. Έχει προαναφερθεί το παράδειγμα του Γιώργου Μείντανά. Από τα Βιβλία των Ι. Ναών της Λαμίας, εντοπίστηκαν δύο ιεροψάλτες. Περισσότερα στοιχεία δίνονται αμέσως :

a/a	Όνοματεπώνυμο	έτη	ηλικία	καταγωγή	E / A
1	Νικόλ. Δ. Γαββάς (Θ)	1847 - 1933	85	Καλλινοπήν Θράκης	A
2	Σωτήριος Λάμπας (Π)	1866 - 1941	75	Λαμία	A

Επίλογος

Η μεγάλη έκταση του θέματος στις περιορισμένες δυνατότητες ενός ημερησίου φύλλου, επέβαλε αναγκαστικά να αποδοθούν συνοπτικά όλες οι διαστάσεις του, χωρίς όμως να γίνει "έκθεση ιδεών". Τα διαθέσιμα στοιχεία ήταν μερικώς επαρκή και σ' αυτό είναι αξιόπιστα οι κατά καιρούς εργασίες του κ. Νίκου Δαβανέλλου.

Η παρούσα προσπάθεια απέβλεπε στη συγκέντρωση και στη συνοπτική απόδοση των κατά καιρούς πολιτιστικών προσπαθειών από πρωτοπόρα άτομα, σε δύσκολους καιρούς και σε μια περιοχή όπου δεν εισάγονται εύκολα νέες αντιλήψεις. Όλα τα επιμέρους τμήματα της εργασίας αυτής (Βυζαντινή μουσική, λαϊκή μουσική, κ.ά. στη Λαμία ή στη Φθιώτιδα) μπορούν να αποτελέσουν αφετηρία για πληρέστερες αυτοτελείς άλλες εργασίες, από πλέον ειδικούς.

Κλείνοντας, η εργασία αυτή αποβλέπει στο θυμικό όσων έζησαν αυτή τη Λαμία, που άλλαξε και τμήμα της χάθηκε μαζί με την εποχή της και τους ανθρώπους της. Είναι όμως αναγκαία συμβολή για τη γνώση των νεότερων, στους οποίους και χαρίζεται.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βιβλία Ιερών Ναών της Λαμίας
- <http://www.xronos.org/detail.php>
- Νίκος Τ. Δαβανέλλος : "Λαμία, τα πρόσωπα (1760-1930)", έκδοση ιδίου, 2003, Λαμία.
- <http://www.aspromavro.net>
- <http://www.benaki.gr/>
- <http://www2.rizospastis.gr>
- Νίκος Τ. Δαβανέλλος : "Η 'Μαντάμ' Μπερτόγια (1874-1957)", περ. ΦΘΙΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ 1998, σ. 70-74, Λαμία.
- Θανάσιος Ν. Καραγιάννης : "Ο Μουσικός Σύλλογος Λαμίας (1896-1940)", περ. ΦΘΙΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ 1980, σελ. 103-106, Λαμία.
- Γεώργιος Π. Σταυροπούλου : "Όψεις γυναικείας παρουσίας στη Λαμία (1835-1922) - Γυναικεία επαγγέλματα", Πρακτικά 1ου Συνεδρίου Φθιωτικής Ιστορίας, σ. 245, Λαμία, 2002.
- www.facebook.com
- zalisparadosi.blogspot.com
- el.wikipedia.org/wiki
- <http://www.melwodos.com/history>
- <http://www.martino.gr>
- <http://douridasliterature.com/tadimotika1.html>
- <http://klarinos.blogspot.gr/p/blog>
- Γιώργου Παπαδόκη : «Λαϊκοί πρακτικοί οργανοπαίχτες», εκδ. Επικαιρότητα, Αθήνα 1983, σελ. 225.
- http://www.musicportal.gr/greek_modern_music
- <http://www.evyrtan.gr>
- <http://fthiotikos-tymfristos.blogspot.gr/>
- <http://www1.rizospastis.gr/> 24-2-1999
- John Ardoin : "The Callas Legacy", 4η έκδοση 1995, σελ. 147.
- Μαρία Τζιβελέκη-Πολυμεροπούλου : "Αγαπητοί μου συμπολίτες - Λαμιώτικα", 2003, Λαμία.
- Νικ. Δαβανέλλου - Γεωργ. Σταυροπούλου : "Λαμία, Με τη γραφίδα των περιηγητών (1159-1940)", εκδ. ΟΙΚΩΝΟΣ, 2005, Λαμία.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

²⁴ Ήταν τα τραγούδια "Σωτήρχεινας" και "Μακεδονόπουλα" στις 78 στρ. στην δισκογραφική εταιρία Columbia (έπαιξε κληρίνο ο Γιώργος Μιχαηλόπουλος). Ήταν τα μοναδικά του (δεν τραγούδησε σε άλλο δίσκο).

²⁵ Την περίοδο 1935-40, ο Αθαν. Τσακνιάς ήταν ο μόνος που αγόραζε γαλλικές σαμπάνιες από το μεγάλο Κατάστημα Εδώδιμων και Αποικιακών Ειδών των Αδελφών Κονταξή στην οδό Ρήγα Φεραίου (από τη μνήμη του πατέρα μου Αθαν. Μπαλωμένου που εργαζόταν τότε στο Κατάστημα Εδώδιμων-Αποικιακών των Αφών Κονταξή).

²⁶ Διαφήμιση στην εφ. Η ΕΠΑΡΧΙΑ, φ. 1125, σ. 4, Τετάρτη 23-9-1936, Λαμία, έγγραφο : «Το ΜΠΟΥΛΑΤ επαναρχίζει τις εργασίες του. Μαθήματα όλων των χορών. Εκάστην Τρίτην : Ζούρ φιξ. Εκάστην Κυριακήν : Παιδικός χορός. Προσκήσεις ιδιαίτεροι δεν θα σταλούν».

ΤΕΛΟΣ